

מאמר

הקול קול אליהו

על הספר קול התור המיוחס לר' הלל ריבלין מתלמידי הגר"א

ונלוה אליו מאמר

בן יקיר

על קצת עניני משיח בן יוסף

[א] משנת תש"ז ואילך התחילו בני משפחת ריבלין בארץ ישראל להדפיס ספר קול התור על עניני ארץ ישראל וגאולת ישראל, ולא הדפיסוהו בבת אחת אלא פרקים פרקים, ולדבריהם מצויים בו שבעה פרקים, אולם לא הדפיסו ממנו רק חמשה. ובשנת תשנ"ד נדפס מחדש, ונוסף בו פרק ששי ותוכן פרק שביעי.

על השער הראשון נדפס בלשון זה: "ספר קול התור והוא שיטת הגאון רבינו אליהו (הגר"א) מווילנא זצ"ל וגילויו על תקופת האתחלתא דגאולה מאורעותיה ומצוותיה מהגאון המקובל רבי הלל בן רבי בנימין משקלוב תלמיד הגר"א".

תוכן המאמר

א. בשנת תש"ז נדפס ספר קול התור מיוחס לר' הלל ריבלין מתלמידי הגר"א שיש לעשות פעולות לקרב את הגאולה. ב. הספר אינו אלא זיוף. ג. הגר"א כתב שהגאולה זמנה קבוע. ד. הגר"א כתב שהגאולה תלויה בזכויות רוחניות. ה. הגר"א כתב שהגאולה תלויה בתשובה. ו. הגר"א כתב שקודם הגאולה יצפו ישראל לישועה ולא הזכיר עשיית פעולות. ז. הגר"א כתב שאסור לדחוק את הקץ. ח. דעת הגר"א שאסור לבנות את בית המקדש קודם ביאת המשיח. ט. דעת הגר"א שאין לישראל ללחום באומות בזמן הזה. י. בנו ר' אברהם ז"ל כתב שאין הגאולה תלויה בידי אדם רק בידי שמים. יא. כל דברי הספר קול התור לא נזכרו בשום מקום בכתבי הגר"א ותלמידיו. יב. הגר"א כתב בשלשה מקומות שהגאולה תלויה בלימוד קבלה ולא הזכיר שום תנאי ובעל קול התור הוסיף שזה דוקא בארץ ישראל. יג. הגר"א כתב שבגאולה העתידה תהיה פקידה כמו שהיה בימי כורש ולא יצאו בו ובעל קול התור אומר שהאתחלתא דגאולה תהיה כמו בימי כורש. יד. הגר"א כתב שהגאולה תלויה בהתעוררות מלמטה שהיא קדושה דסידרא ואמן יהא שמיה רבא ובעל קול התור כתב שהן פעולות ומעשים גשמיים. טו. הגר"א כתב אשר משיח בן יוסף יהיה מלך כמשיח בן דוד ובעל קול התור אומר שאינו אלא כח נסי. טז. ר' הלל ריבלין לא היה מתלמידי הגר"א. יז. בספר קול התור נזכר פעמים רבות שמו של ר' הלל ריבלין ושהוא כתב אותו. יח. ר' מנחם מענדל משקלאוו למד אצל הגר"א פחות משתי שנים ואף על פי כן נמנה בין תלמידיו המובהקים. יט. ר' הלל ריבלין כתב שעלה לארץ ישראל שלא לרצונו ושאינו יודע מדוע עלה. כ. המדפיסים הדפיסו קיצור מן הספר הארוך. כא. משפחת ריבלין הפכה את ראש משפחתם לעומד בראש חבורת תלמידי הגר"א שעלתה לארץ בשנת תקס"ט והדפיסו ספרים לחזק סיפור בדוי זה. כב. בכל המכתבים שכתבו ראשי האשכנזים לא נזכר ר' הלל. כג. לא היה אשכנזי בירושלים בשנת תקע"ב. כד. בית מדרש אליהו לא נבנה בשנת תקע"ב.

א. אמרו בגמרא שמישיח בן יוסף יבא קודם משיח בן דוד ויהרג במלחמה. ב. וכן כתבו קצת מרבותינו. ג. בזהר אמרו שמישיח בן יוסף לא יהרג וכן כתבו חכמי הקבלה. ד. וכן כתב הגר"א מווילנא. ה. הציונים הוציאו ענין משיח בן יוסף ומשיח בן דוד מפשוטם ועשאוהו כחות נסיים ולא מלכים ממש. ו. האמונה שפשטה בישראל היא שמישיח בן דוד הוא גואל ישראל. ז. נחלקו חכמים אם משיח בן יוסף בא קודם משיח בן דוד.

ועל השער השני נדפס בלשון זה: "קול התור בעקבות משיחא תמצית מתוך ז' פרקי גאולה של הגאון המקובל ר' הלל שקלובר שארו ותלמידו של הגר"א ז"ל. גוף החיבור מיוסד כולו בתורת הקבלה ובחלקו הגדול הוא בספר חתום "ברמיזין סתומים וחתומים". בספר זה הבאנו תמצית מתוך תמצית הדברים שאפשר לכל בר-אורין ומכל שכן לכל יודעי חן להבינם".

יוצא מדברי המדפיסים, אשר ספר זה נכתב על ידי ר' הלל משקלאוו ז"ל שהיה מתלמידי הגר"א מווילנא. גם התבאר, אשר החיבור הארוך והשלם לא הובא לדפוס, רק תמצית מתוך תמציתו, כלומר קיצור מתוך קיצור.

[ב] בספר קול התור מתבאר ענין הגאולה בדרך הטבע וההשתדלות, והוא, שיעלו רבים לארץ ישראל, יעסקו בקיבוץ גליות, וישתדלו להושיבה ולבנותה, ולסיבה זו שלח הגר"א את תלמידו שיעלו לארץ בתבורה גדולה אשר ר' הלל ריבלין משקלאוו עמד בראשה, וזו תהיה אתחלתא דגאולה, ועל ידי אתערותא דלתתא זו תתעורר האתערותא דלעילא, ותבא הגאולה השלימה.

להלן יתבאר, אשר ספר קול התור והשיטה הבאה בו הם מזוייפים ובדויים מכמה פנים, פרטיים וכלליים. א. הגר"א כתב בכמה מקומות דברים מפורשים נגד שיטה זו, ודעתו ברורה, אשר הגאולה אין לה לא אתחלתא ולא אתערותא, כל שכן שלא תהיה הגאולה בדרך הטבע, ואינה מסורה לבריות כלל, ובכמה מקומות כתב אשר הגאולה תלויה בזכויות ולא בפעולות גשמיות. ב. חבורת תלמידי הגר"א עלתה לארץ בשנת תקס"ט בראש כמה תלמידי הגר"א, ביניהם הגאון ר' ישראל משקלאוו בעל תקלין חדתין, והגאון ר' מנחם מענדל משקלאוו בעל מים אדירים, ור' הלל ריבלין לא זו בלבד שלא עלה עמהם וכל שכן שלא עמד בראש העולים, אלא אף עלה שלא לרצונו בשנת תקצ"ה, ולא עוד, אלא מימיו לא היה מתלמידי הגאון מווילנא ז"ל. ויתבאר כל זה בראיות חותכות.

[ג] כתב הגר"א ז"ל בביאורו לספרא דצניעותא (נ"ד ע"ב) בזה הלשון: "מכאן תדע קץ הגאולה שהוא בעתה חס ושלום כשלא יהיו זכאין שהוא קץ האחרון, ומשביע אני את הקורא בה' אלקי ישראל שלא יגלה זה".

ובביאורו לתיקוני הזוהר (תיקון כ"א דף מ"ו ע"ב) כתב בזה הלשון: "תחילת הגאולה תהיה בתשרי, אבל לא יצאו אז כדי שלא תהא יציאתן בדין, שאם יצאו בתשרי יצאו במיתה ולא ישארו אלא אחד מעיר ושנים ממשפחה ... וזהו המחלוקת אם בתשרי נברא בעולם או בניסן, וכן הגאולה אם בתשרי עתידין ליגאל או בניסן, ושניהם אמת, תשרי הוא על המחשבה וניסן על המעשה".

התבאר, אשר אין הגאולה תלויה בפעולות ומעשים, אלא זמנה קבוע, ולא עוד, אלא אף מי שנתגלה לו זמנה אסור לגלותו.

ובספר אבן שלמה (פ"א אות א') אשר אסף ר' שמואל מאלצאן ז"ל העתיק מביאור הגר"א לתיקוני הזוהר (דף קכ"ה ע"א) בזה הלשון: "ארבעה עניני גאולה יהיה בארבעה פרקים שהעולם נידון, היינו בפסח יגאלו מהשעבוד, ובראש השנה תהיה גמר הדין באויבי ה', ובעצרת יהיה קבוץ גליות על ידי משה רבנו עליו השלום, ובסוכות בנין בית המקדש".

ובפירושו להגדה של פסח על הפסקא ברוך שומר הבטחתו לישראל כתב בזה הלשון: "כאשר הקב"ה נותן קץ וחשבון על זמן הגלות, לא נתגלה מאיזה זמן להתחיל לחשוב, ואם ישראל זוכין מתחיל זמן קודם ומסתיים מנין הקץ תחלה, וזהו זכו אחישנה, ואם חס ושלום לא זכו, מתחיל מזמן המאוחר".

[ד] ובכמה מקומות כתב הגר"א אשר הגאולה תלויה בזכויות, ולא בפעולות ובמעשים, וזה לשונו בביאורו לתיקוני הזוהר (כ"ה ע"א): "הגאולה תהיה על ידי לימוד הזוהר". וכתב עוד שם (פ"א ע"ב) שהגאולה מתאחרת לפי שאין לומדים חכמה זו. גם כתב (יהל אור משפטים קי"ד ע"ב): "יציאת הגלות תליא בלימוד הקבלה".

התבאר, אשר אין הגאולה תלויה בפעולות ומעשים, אלא בלימוד חכמת הנסתר.

וכן כתב בביאור אגדות דרבא בר בר חנא (ע"ג ע"ב) בזה הלשון: "יש לנו ... שתי הבטחות, א' שגם בגלות יציל אותנו מכל צרה, כמו שנאמר ואף גם זאת בארץ אויביהם וגו', וכן עמו אנכי בצרה, והשנית, שהבטיחנו לגאלנו מהגלות. הבטיח לנו במצרים אהיה אשר אהיה, אהיה עמהם בשעבוד זה ואהיה עמהם בשעבוד מלכויות. ועל השני, לגאלנו מהגלות יש לנו משכון, שנאמר, כי יד על כס יה, ואמרו רבותינו ז"ל שאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שיגאלנו ... ובאיזה זכות אנחנו מצפין כל זאת, מפני שכל התעוררות צריכה להיות מלמטה, ואמרו (סוטה מ"ט ע"א) אמר רבן שמעון גמליאל, מיום שחרב בית המקדש אין לך יום ויום שקללתו מרובה מחברו, ועל מה עלמא קיים, אקדושא דסדרא ואמן יהא שמיה רבא".

[ה] ובספר יהל אור (פ' משפטים קט"ו ע"א) כתב, שהגאולה תלויה בתשובה, וזה לשונו: "דהדרת בתיובתא, קאי על הדורות, דגאולה אחרונה יהיה דוקא על ידי תשובה, דשלש גליות לא היה על ידי תשובה ... דשלש גליות ראשונים היו על ידי זכות אבות ... והשתא כנגד משה ודרגיה בינה תשובה, לא יגאלו כי אם על ידי תשובה, ובאמת באתם נצבים בפרשה שניה כתב והיה באחרית הימים ומל ד' את לבבך ושבת כו' ועיין שם כי שם כתב באר היטב ענין התשובה באריכות, להורות שעל ידי תשובה דוקא יהיה נחמתן".

[ו] ובביאורו לזוהר (יהל אור משפטים קי"א ע"ב) כתב, אשר קודם הגאולה תכבד הגלות מאוד, ויהיו ישראל מצפים לישועה, ולא הזכיר כלל שיש לעשות מעשים בלתי הציפיה, וזה לשונו שם: "הלילה נמשל לגלות ובקר לגאולה ... וקודם הגאולה יכבד הגלות יותר מכל הגלות, כמו שנאמר בגלות מצרים תכבד העבודה כו', וזה למהר הגאולה, כמו שאמרו (ברכות ו' ב') אגרא דכלא דוחקא, והוא שחרות השחר שקודם שמתחיל להאיר היום הוא מחשיך יותר מכל הלילה, ולכן נקרא שחר. וע' קלין הן שבעים שנה והן נקראין חבלי משיח, שכל הגלות דומה להרה שמתקרבת הלידה כל יום, והגאולה דומה ללידה כמו שנאמר היולד גוי כו', וכשמתקרבת לילד אז כואבת יותר מכל ימי הריונה, כמו שנאמר הרבה כו' והרונך, צער הריון שהוא הגלות, וכשיושבת על המשבר זהו חבלי משיח. וזה שאמר בההוא זמנא כו' ועל כן נקוה כו', דזה נאמר גם כן על הע' שנין, כמו היושבת על המשבר שתקוה לילד מהרה, כן יקוו באותו הזמן לגאול מהרה, וזה שאמרו לראות מהרה בתפארת עוזך".

[ז] ובביאורו לשיר השירים (ב' ז', פ"ב) כתב, שאסור לדחוק את הקץ, וזה לשונו שם: "השבועתי כו', אומרת אחר זכירתה את כל הגדולות לריעותיה, השבועתי אתכם שלא תעירו אותי ולא תעוררו את מאהבי אל האהבה עד שתחפץ מעצמה, כי יהיה לי צער גדול ולמאהבי שיעשה זאת קודם העת. והענין כמו שאמרו רבותינו ז"ל, ג' שבועות השביע הקב"ה ... ואם, הוא לשון שבועה בכל מקום (עי' בראשית כ"א כ"ג, תהלים פ"ט ל"ו). ואם תעירו, הוא למטה כאן, שיהיו מוכרחין לעשות תשובה כמו שאמרו אני מעמיד להם מלך קשה כהמן, ואם תעוררו הוא למעלה לרחם עלינו. ומבקש שלא ידחקו את הקץ אלא עד שתחפץ האהבה מעצמה, כמו שאמרו במדרש פרשת בחוקותי, משל למלך שנשבע לזרוק על בנו אבן גדולה ואחר כך נתחרט ופררו לחתיכות קטנות לזרוק לו כדי לקיים שבועתו".

וכתב עוד (ו' ה', פ' א') בזה הלשון: "הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבוני, פירוש, כי ישראל בוכין על צרותם והקב"ה מלא רחמים, אך שאי אפשר לגאול קודם הזמן והקץ, ואמר הקב"ה הסבי עיניך מנגדי, פירוש לא תבכה עוד אלי, שהם הרהיבוני, כי בא אהבתך עלי, ואיני יכול כביכול לסבול זאת".

הרי, שדעת הגר"א היא, שאסור לישראל לדחוק את הקץ, וגם דעתו שאי אפשר שיבא הקץ קודם זמנו. גם לא הזכיר אתחלתא דגאולה בשום מקום, וכל מה שכתב בענין הגאולה, כתב על כלל הגאולה, ואין בה אתחלתא וסיפא כלל.

[ח] ודעת הגר"א היא, אשר מפני השבועה של שלא ידחקו את הקץ אסור לישראל לבנות את המקדש לפני ביאת המשיח, ובביאורו לתיקוני זוהר (תיקון כ"ו דף ע"ט ע"א מדפה"ס), ביאר את מה שאמרו שם בזה הלשון: "מדחרב בי מקדשא והארץ היתה תהו ובהו, ונפלת שושנה בין החוחים, כד ייתי פורקנא, תהיה כשושנה דשחרית, דאתמר בה הבקר אור והאנשים שלחו, ואינן חמש אור, חמש עלין דשושנה עלאה, חד ויאמר אלקים יהי אור, תניינא ויהי אור, תלת וירא אלקים את האור, ארבע ויבדל אלקים בין האור, חמש ויקרא אלקים לאור יום. תלת עשר עלין מלגו, ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, אחד אחד בתרין שושנים, דא יקוק. עליה אתמר ביום ההוא יהיה י"י אחד ושמו אחד, ואיהו עמודא דאמצעיתא, הרועה בשושנים וחושבניה אח"ד, שושנה תתאה בה דחילו ואיהו יראה, שושנה עלאה רחימו דאהבה, ובה אתמר אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ. במה ייתון לאתערא לה, בימינא ואיהי לא רעית בהו עד דייתי רעיא מהימנא דאתמר ביה ורוח אלקים מרחפת, דאיהו רוח דמשיח דאתמר ביה ונחה עליו רוח י"י, ברוחא דא ארחת ההיא חולה ואתסיאת, ובגין דא השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, ואיהו ארץ ריח בתרין תפוחין דאתמר בהו וריח אפך כתפוחים".

ועל זה כתב הגר"א בביאורו: "ובה אתמר אם כו', רצונו לומר שושנה תתאה אומרת כן, ובמה כו' בימינא, רצונו לומר תורה מימינו כו', נשבע ה' בימינו, וזהו על פני המים, וזה שאמר עד דייתי כו' וזהו ורוח כו' על כו' שתחלה צריך לתורה, ואחר כך בא משיח, אלא שמוזהרין שלא ידחקו את הקץ, וזה שאמר בימינא, שעתה השיב אחר ימינו, כמו שאמרו כיון שגלו אין לך ביטול כו', וכמו שאמרו בכמה מקומות, במה יתערוך למשיח, באורייתא, אלא שמושבעין שלא יצאו מאליהם לבנות בית המקדש שושנה דלעילא עד שיבא. ברוחא דא ארחת כו', כמו שנאמר ונחה עליו כו' והריחו ביראת ה' שריחו יגיע ליראת ה' שושנה תתאה הנ"ל. ואתסיאת, כמו שנאמר סמכוני כו' בתפוחים כי חולת אהבה משושנה עלאה הנ"ל, וזה שאמר ואיהו ארץ ריח כו'. (תרין תפוחין, כמו שנאמר בתפוחים ב' תפוחים והן ב' משיחין, וזה שאמר ומאי ניהו כו' ששם הם ב' משיחין כמו שאמרו בכמה מקומות, ואמר בפרשת תרומה קס"ט ב' רביעאה כו' חמישאה שוש תשיש כו' וכנישו דבנין ורחימו כו' ושם הריח דקטורת בוסמין דשחיק בשחקים ושחקת וכמו שאמרו בסוף תיקוני זוהר חדש במתני' ו' נצח כו'").

והנה אף על פי שהדברים הנזכרים עוסקים בנסתרות שאין לרוב הבריות עסק בהם, מכל מקום התבאר מכאן, אשר אין הגאולה תלויה בפעולות גשמיות כלל, אלא בלימוד בתורה, ואף בלימוד התורה אסור לדחוק את הקץ, ולא את הקץ בלבד אסור לדחוק, אלא אף את בנין המקדש אסור לבנות קודם זמנו, והוא בכלל איסור דחיקת הקץ.

[ט] ובביאורו לספר ישעיה (ט' י"ב) כתב שאין לישראל לערוך מלחמות בזמן הגלות, בזה הלשון: "והעם לא שב עד מכהו ואת ד' צבאות לא דרשו. רצונו לומר, כשהקב"ה משעבד את ישראל תחת יד איזה אומה, מן הראוי לקבל באהבה ולהכניע את עצמו תחת יד האומה ההוא כמו שנאמר (ירמיה כ"ז י"ז) ועבדו את מלך בבל וחיו, ומכח השעבוד ההוא ראוי לשום על לב לדרוש אל ה' בכל לבכם. יודעים ישראל שאין הקב"ה

חפץ עוד במלחמותיהם, ומעתה, אם יערכו מלחמה שלא ברצון הקב"ה, יפלו בחרב, כדכתיב אל תעלו כי אין ד' בקרבכם, ולא תנגפו לפני אויביכם, ובחרו להם לפזר עצמם בארבע כנפות הארץ, כדי שיראו האומות שלא יעלה על לבם לערוך עוד מלחמה עמהם".

[י] ולא זו בלבד אשר הגאון ז"ל כתב היפך שיטה בדויה זו, אלא אף תלמידיו כתבו הפכה. והנה בנו הגאון ר' אברהם ז"ל קיבל הרבה בנגלה ובנסתר מאביו הגאון (ע"י מכתב ב' בתחלת ספרו רב פעלים), וכתב בפירושו לסדר התפלה בברכת תקע בשופר בזה הלשון: "הגאולה אינה ביד אדם כלל, רק בידי שמים, שאמר אליהו על אימתי יבוא משיח, לכשירצה אדון זה".

[יא] ובכמה מקומות בספר קול התור נזכר כאילו "עבודת קיבוץ גליות" היתה עיקר אצל הגר"א, ובמקום אחד נזכר (עמוד 130): "מי גדול לנו בכל הדורות האחרונים כרבינו הגר"א קדוש ישראל אשר בדברים חוצבים להבות אש האיץ בתלמידיו להחיש את הקץ המגולה לקרב קץ הגאולה על ידי ישוב ארץ ישראל, כמעט בכל יום דבר אלינו רבינו ברתת ובהתרגשות כי "בציון ובירושלים תהיה פליטה", ולא לאחר את המועד". ובמקום אחד נזכר (עמוד 138) "ענין קץ המגולה היה עיקר שאיפתו הנמרצה והחזקה של רבנו הגר"א ותלמידיו".

אולם לא נמצא בשום מקום בכתבי הגר"א ותלמידיו ענין זה, זולת בספר קול התור המזוויף.

[יב] ונזכיר כמה פרטים אשר בעל קול התור זיף את תורת הגר"א הידועים ממקום אחר. כבר הזכרנו למעלה דעת הגר"א, אשר היציאה מהגלות תהיה בזכות לימוד הקבלה, כמו שכתב בביאורו לתיקוני הזוהר (כ"ה ע"א) "הגאולה תהיה על ידי לימוד הזוהר". וכתב עוד שם (פ"א ע"ב) "שהגאולה מתאחרת לפי שאין לומדים חכמה זו". גם כתב (ביאור לזוהר קי"ד ע"ב ד"ה פקודא) "יציאת הגלות תליא בלימוד הקבלה".

והואיל ואין זה עולה יפה לפי דעת בעל קול התור, יצא להוסיף עליו דברים מדעתו (עמוד 143) בזה הלשון: "למוד תורת הקבלה וגלוי רזי התורה בעקבתא דמשיחא שזה הוא אחד הדברים העקריים לקרוב הגאולה, כבאור רבנו בכמה מקומות באריכות, והוא מתפקידיו העקריים של משיח בן יוסף שעל ידו קבוץ גליות ביעודו דרבנו. ועקר למוד זה הוא בארץ ישראל בכלל ובירושלם בפרט".

הוספה זו אין לה דמיון בדברי הגר"א, ומתוך שלא הזכירו בשלש מקומות שהיה לו להזכירו, והזכיר לימוד הקבלה סתם בלי תנאי, בידוע שבדברי בעל קול התור אינם אלא זיוף.

[יג] כתב הגר"א בביאורו לתיקוני הזוהר חדש (כ"ז ע"ב) בזה הלשון: "בתחלה יתער בשמאלא, שמאלו תחת לראשי, והוא יהיה פקידה כמו שהיה בבית שני בימי כורש ולא יצאו בו ואחר כך יתער ימינא".

והנה בספר אבן שלמה (פי"א אות ו' בהערה) נדפס בענין זה ליקוט מכתבי הגר"א, והמקורות הוצגו בשני חצאי לבנה, וזה לשונו: "מה שאמרו ר' אליעזר אומר בתשרי עתידין ליגאל, וכן מה שאמרו ריש לקיש אמר לא ישארו אלא אחד מעיר ושנים ממשפחה, ור' יוחנן אמר אחד מעיר מזכה את כל העיר ושנים ממשפחה מזכין כל המשפחה, אלו ואלו דברי אלהים חיים, כי מתחילה תהיה פקידה בתשרי, ואם היו זוכים לאחישנה אז היתה הגאולה בשלמות, ואז היו יוצאים בעושר, אך אם חלילה לא יזכו ותהיה בעתה, ואז אם היתה הגאולה בתשרי, לא היה להם תקומה חס ושלום, ולא היו נשארים חלילה אלא אחד בעיר ושנים ממשפחה, מפני שמידת הדין שולט בתשרי, ומשיח בן יוסף היה צריך למות, על כן לא תהיה אז רק פקידה כמו שהיתה בבית שני בימי כורש, ויתגלה משיח ויתכסה מהם עד ניסן, ואז יהיו להם חבלים וצירים גדולים כמו שהיו בגאולה ראשונה כשנתכסה מהם משה ו' חדשים (כמו שאמרו במדרש רבה שמות פ"ה) וכמו שנאמר תכבד על האנשים כו', ועל זה נאמר (יחזקאל כ' ל"ג) אם לא ביד חזקה כו' ובחימה שפוכה אמלוך עליכם, ואחר כך

יגאלו בניסן ברחמים גדולים. (תיקוני זוהר ע"ה א', פ"ז ב', תיקוני זוהר חדש כ"ז ב', ל"ו ג' ד', ל"ז ב', רעיא מהימנא כ"א ב' כ"ב), והמשיחים יקבלו עליהם כל הנסיונות ויגיגו עליהם שיגאלו בניסן שאז מדת הרחמים שולט, ומשה יגין על העיר ירושלים, ושני משיחים יגיגו על ישראל שהם משפחה, וזה שאמרו אחד מעיר מזכה את כל העיר כו', וכשיצאו בניסן שהוא מרת החסד יצאו בעניות, כי עני נצרך לחסד שיעשו עמו וכל חיותו הוא בחסד (תיקוני זוהר ס"א ב' אם ימינא ושמאלא יחד כו')."

ואילו בעל קול התור בא וסילף את הדברים, וכתב (עמוד 137, ועי' גם עמוד 21) בזה הלשון: "כלל גדול היה אומר תמיד רבנו, שכל עבודת האתחלתא באתערותא דלתתא "הכל כמו בימי בית שני", כמו בימי "עזרא ונחמיה" ברשיון כורש".

[יד] כתב הגר"א בביאור אגדות דרבא בר בר חנא (ע"ג ע"ב) בזה הלשון: "היצר הרע הוא מלאך המות ... גורם לנו שעבוד מלכיות והצרות, כמאמר ר' אלכסנדרי אחר תפילתו (ברכות י"ז ע"ב), רבון כל העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות, פירוש, שלולא שיעבוד מלכיות לא היו מניחין השאור להחמיץ, כמו שנאמר ויאפו את הבצק מצות כי גורשו ממצרים, ולכן אפו מצה, ובגלות חזרו שתי אלו, שאור שבעיסה ... וגם שעבוד מלכיות. ויש לנו על כך שתי הבטחות, א' שגם בגלות יציל אותנו מכל צרה, כמו שנאמר ואף גם זאת בארץ אויביהם וגו', וכן עמו אנכי בצרה, והשנית, שהבטיחנו לגאלנו מהגלות. הבטיח לנו במצרים אהיה אשר אהיה, אהיה עמהם בשעבוד זה ואהיה עמהם בשעבוד מלכויות. ועל השני, לגאלנו מהגלות יש לנו משכון, שנאמר, כי יד על כס יה, ואמרו רבותינו ז"ל שאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שיגאלנו ... ובאיזה זכות אנחנו מצפין כל זאת, מפני שכל התעוררות צריכה להיות מלמטה, ואמרו (סוטה מ"ט ע"א) אמר רבן שמעון גמליאל, מיום שחרב בית המקדש אין לך יום ויום שקללתו מרובה מחברו, ועל מה עלמא קיים, אקדושא דסדרא ואמן יהא שמיה רבא".

התבאר, אשר הגאולה באה בזכות מה שאנו אומרים קדושא דסדרא ואמן יהא שמיה רבה, ונקראו התעוררות מלמטה.

ואילו בעל קול התור זייף את ההתעוררות הזאת, וייחס אל הגר"א התעוררות זרה, לא התעוררות רוחנית של זכויות, אלא התעוררות גשמית של פעולות ומעשים טבעיים, והוסיף על כל זה משיח חדש, משיחא דאתחלתא, שלא נזכר בדברי הגר"א.

וכה לשונו בתחלת פרק ראשון (עמוד 21): "כל עבודת קבוץ גלויות, בנין ירושלם והרחבת ישוב ארץ ישראל להחזרת השכינה, כל עיקרי העבודה וכל פרטי פרטיה נאחזים ביעודו ובתפקידו של משיחא דאתחלתא משיחא הראשון משיח בן יוסף, שהוא הכח הנסי המסייע לכל פעולה הנעשית באתערותא דלתתא על דרך הטבע".

[טו] ובספר אמרי נועם (ברכות י"ג ע"א) כתב בזה הלשון: "כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח כו', ופליגא דשמואל דאמר אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד גליות, ואלו ואלו דברי אלהים חיים הם, כי שני ימות המשיח הן (עי' סוכה נ"ב ע"א, זוהר בראשית כ"ה ע"ב), היינו ימות משיח בן יוסף, וזה תליא בזכות, זכו אחישנה, ואם זכו היה מתחיל מתחלת אלף החמישי, כמו שאמרו שני אלפים ימות המשיח, ואז אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד גליות, אבל עשו לא יפול בידו, ואחר כך באלף הששי כשיבוא הזמן בעתה, יבא עשו עם גוג ומגוג על ה' ועל משיחו, ויפלו כלם ביד משיח בן דוד, וכשיבוא משיח בן דוד יתקיים מה שנאמר בלע המות לנצח וכל יעודי הנביאים, וזה נקרא לעתיד לבוא".

וזה מבואר בקיצור בביאור הגר"א לספרא דצניעותא (י" ע"ג) בזה הלשון: "אם יזכו יבא קודם וימלוך משיח בן יוסף כמו שאול קודם לדוד, וזה היה מתחיל אם זכינו בתחלת אלף החמישי ... וזהו שאמרו שני אלפים ימות המשיח ואז אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות, אבל משיח בן דוד שיבא, אז בלע המות לנצח וזה נקרא לעתיד לבא".

מבואר, אשר משיח בן יוסף אינו כח נסי אלא מלך ממש, משיח ממש, וכשם שמשיח בן דוד מלך ממש, כך משיח בן יוסף מלך ממש. וכן מבואר באדרת אליהו פרשת בלק (כ"ד י"ז).

[טז] ומלבד זה, אין זה נכון אשר ר' הלל ריבלין היה מתלמידי הגר"א. ובהקדמת בני הגר"א לביאור הגר"א לשלחן ערוך אורח חיים נמנו עשרה תלמידיו, תלמיד תלמיד ומעלותיו, ובמה היה כחו גדול ומה למד מפי הגר"א, ובספר עליות אליהו (עמוד צ"ד) נתוספו עליהם עוד חמשה, ור' הלל ריבלין או "תורת הגאולה" שלו לא נזכרו שם.

ולא עוד, אלא מתוך סיפור אחד שהוסיף הגאון רד"ל בספר עליות אליהו (הערה נ"ה) מתבאר, שהוא לא היה תלמידו. וזה לשונו שם: "סיפר לי הרב מ' הילל משקלאב שנסע לעיר הקודש ונפטר שם, שפעם אחת היה בוויילנא ובא ועמד לפני רבנו ז"ל בחדרו ... ובפתאום שאלו בשלומו ובשלום אביו תלמידו הרב מוה"ר בנימין".

והנה בספר קול התור מצויים רמזים וגימטריות העולים כמנין שמו של ר' הלל ריבלין (עי' הוצאת תשנ"ד עמוד 73, 91, 96, 110), זאת אומרת, אשר ר' הלל ריבלין מסר בספר קול התור את "תורת הגאולה" אשר קיבל מפי הגר"א.

גם נזכר בו שאלתי את פי רבנו (עמוד 33), וגם רבנו הגר"א דיבר אתנו או אמר לנו רבנו (עמוד 116, 117, 118, 130, 134, 142, 144), או הסביר לנו (עמוד 130), או היה אומר רבינו תמיד (עמוד 137).

ולפי מה שנתבאר, אשר ר' הלל ריבלין לא היה מתלמידי הגר"א, על כרחך שהכל בדוי מן הלב, ור' הלל ריבלין מחבר ספר קול התור לא היה ולא נברא, והשיטה הבאה בספר קול התור מזוייפת כולה, עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה.

[יז] ובעמוד 95 נדפס סיפור זר בזה הלשון: "אספרה אל חוק מעט מזעיר עד כמה שיש לנו רשות לספר, והוא ענין החזון הנשגב מחזה שדי מופלא שחזה רבנו הגר"א זמן קצר אחרי שחזר מדרך נסיעתו לארץ הקדושה בשנת תקמ"ב. רבנו היה אז שרוי בדאגה עמוקה ובמבוכה נפשית שקשה לתאר, מצד אחד ראה ברוח קדשו את השליחות הגדולה שהוטלה עליו מן השמים לעורר ולהתחיל בקיבוץ גליות בפועל, ומצד שני ראה את הסכנות הנוראות הכרוכות בענין זה, הן בנסיעות לארץ ישראל והן בתנאי ההתישבות, בזמן שארץ ישראל היתה מדבר שמם, מחלות מדבקות שוררות בה ומלאה שודדים פראי בני אדם, וכן שאלת הצרכים צרכי הכלכלה וצרכי הפרנסה וגורל האחריות בענין זה בדרך טבעית, הוא היה שרוי במבוכה כזאת שלא ראינוה אצלו מימיו, הרבה להתפלל בצום ובכי לקבל עצה ברורה מן השמים, עשה מה שעשה בתיקונים סודיים וכו', אכן הוא נענה במחזה גדול וקדוש בגילויים עילאיים גילוי יעקב אבינו בסוד "אחרית הימים" וכו', באותו המחזה הקדוש אמרו לו פסוקים רבים שבהם מדובר ע"ד הבטחות טובות בענין ישוב ארץ ישראל ובהם רמזים בשמו, ביניהם הפסוקים האלה "אל תירא עבדי יעקב וישרון בחרתי בו" ונרמז לו שהמלים "וישרון בחרתי בו" עולות כשמו בשלשה דורותיו, "אליהו בן שלמה זלמן בן ישכר דוב", ובזה ראה בפעם הראשונה את יעודו בתפקיד הגדול של משיחא דאתחלתא, כי "ישרון" בגימטריא "משיח בן יוסף" וכן בפסוק "בשלם סוכו ומעונתו בציון" עולה כמנין "וישרון בחרתי בו" ובסופו של אותו פרק ישעי'

מ"ד שבו ראה רבנו יעודו בטוריא דמשיח בן יוסף בפסוק וישרון בחרתי בו, מדובר גם על תפקידו של כורש האומר לכורש רעי וכו' ורבנו כתב שאתחלתא דגאולה באה בתפקידו. המחזה הנשגב הזה עודד מאד וחיזק את לבו של רבנו, מאז חדלו להטרידו הפקפוקים בדבר בעיות הקשיים והסכנות הטבעיות שאודותם דאג לפני כן. בגילוי זה עלה במוסכם למסור לרבנו הגר"א את השליחות הנשגבה של החזרת חמשת הואוין שיעקב אבינו נטל משמו של אליהו הנביא למשכון שיבוא לבשר גאולת בניו כמובא במדרש, תחילה ה' הואוין זעירין, שכן כל מלוי הוא במדת הדין כדרך האתחלתא דגאולה שהיא במדת הדין, ועל ידי זה ניתן הכח לרבנו להכשיר את האתחלתא בקיבוץ גלויות עד כדי להגיע לידי שלמות האתחלתא על פי הכתוב הנני שולח לכם את אליה הנביא וכו'. יעודו זה של רבנו נרמז לו גם בפסוק "אבן שלמה וצדק" שבזה צפון שמו "אליהו בן שלמה זלמן" כנודע בסוד ב"ן, שהוא כמספר אליהו השלם. אחרי שרבנו חזר מדרך נסיעתו לארץ ישראל בשביל שלא נתנה לו רשות מן השמים כנודע, מסר יפוי כח זה לאחד מתלמידיו בן צור מחצבתו ששמו עולה כמספר חמש פעמים ואו בדרגא דזעיר לע"ע."

ובהערה 26 נדפס כך, בן = אליהו = 52. ואו = 13, כפול 5 = 65 = הלל.

ובעמוד 110 נדפס כך: "ובשליחות קדישא מן שמיא שהוטלה עלי הלל בן בנימין - חובתי לעורר ולהורות על זאת כפי הביאור דלעיל בסוד המספר העילאי טצ"ץ ביסוד, שבו נרמז שמי באותות לבית אבותי, שנגלה לי ברוח קדשו של רבנו אליהו זי"ע בסוד "מעשה וחשבון"."

ובעמוד 112 נדפס כך: "ואני תפילתי עוד בעד שליחות יחידאית, שהוטלה עלי מן השמים ברמיזין קדישין משורש זיהרא עילאה בדרא שטוב, ביעודו הקדוש של רבינו הגר"א במעליתא דמט"ט ויוסף המקנת בסוד טצ"ץ ביסוד אלף פחות אחד שהוא המספר הגדול במעלות הסולם של משיחא דאתחלתא, משיח בן יוסף בעקבות משיחא האחרונים, כפי שנרמז לי ברוח קדשו של רבנו באותות לבית אבותי כשמי "הלל בן בנימין בן שלמה ריבאלס" ברמז חושבנאי, וזאת אשר בקשתי וציויתי גם לבני ולדורותם לעשות ולהתפלל תמיד אחרי תפילת "עוד יוסף חי" לקיום ולהצלחת היעוד הגדול הקדוש והנשגב של משיחא דאתחלתא בסוד קץ המגולה וקץ הפלאות עד קץ הגאולה וקץ הימין מהרה".

ולפי מה שנתבאר עד כאן, אשר ר' הלל ריבלין לא היה מתלמידי הגר"א, מבואר מאליו, אשר הכל בדוי מן הלב, וכל הספר והשיטה הבאה בו אינו אלא זיוף, זיוף מתוכו וזיוף מגבו, זיוף כללי וזיוף פרטי, והסיפור הבדוי הזה אינו נזכר בשום מקום אחר, וכל תלמידי הגר"א הגדולים והאמיתיים לא הזכירוהו ולא ידעו את המחזה הגדול והקדוש והנשגב, ולא הכירוהו אדם מעולם עד שנכתב ונדפס ספר קול התור סמוך לשנת תש"ז, מאה וחמשים שנה אחר פטירת הגר"א.

[יח] והנה הגאון ר' מנחם מענדל משקלאוו ז"ל בעל מים אדירים שהיה מגדולי תלמידי הגר"א, והדפיס רבים מספריו, למד אצל הגר"א פחות משתי שנים בלבד, כמו שכתב בהקדמתו לספר שער הצמצום (נעתקה במבוא לס' כתבי הגרמ"מ עמוד 8) בזה הלשון: "דע כי באמת בער אנכי מאיש וגו', ומה אדם ותדעהו, אך את שפלותי ועניי ראה אלקים והביאני לבית אדמו"ר הגאון החסיד רבן של כל בני הגולה מווילנא כו', וה' נתן לי חן בעיניו ושמשתי אותו בכל כחי, וכל אלו השתי שנים פחות שלישי שהייתי אצלו, לא זיתי ממנו ואחזתיו ולא ארפנו, ולא משתי מתוך אהלו יומם ולילה, באשר הלך הלכתי ובאשר ילין לנתי, ולא זזה ידי מתוך ידו כלל וכלל, ופתח הוא לי מפתח החכמה ואמר לי כמה דברים פתחים יקרים".

ואף על פי כן נזכר שמו בהקדמת בני הגר"א לביאור הגר"א לשלחן ערוך אורח חיים. והגע בעצמך, אילו היה ר' הלל ריבלין תלמידו של הגר"א עד שהיה שומע ממנו תורה שלימה בענין הגאולה שלא זכה לה תלמיד אחר, וראה ושמע וקיבל ממנו כל כך, כלום לא היו בני הגר"א מזכירים את שמו.

[יט] ולאחרונה נדפסו כמה מכתבים (בכתב עת "ציון" גליון ה' מעמוד קמ"ד ואילך) מכתב ידו של ר' הלל אשר כתב ביום כ"ה טבת שנת תקצ"ה לחתנו ר' שמריה לוריא ז"ל, ומתוכו מתבאר, שעלה לארץ שלא לרצונו כלל.

וזה לשונו במכתב: "נראה בעליל שמה' המסבב כל הסיבות נעשה זאת להביאני הלום שלא לרצוני כידוע לכל, רק בעבותות אהבה נמשכתי לפה לעת זקנותנו ... בודאי אני מקבל הכל באהבה רבה כי ודאי לטובה גדולה כוונתו, או למרק עוונותי המרובים, או לתקן פה איזה תקונים שבעזרת ד' נתקנו על ידי פה בעזרת ד', בלי ספק ספיקא בעוונותינו הרבים אכלו פה נבלות וטריפות ... ואילו לא באתי אלא לדבר זה די".

גם נתגלה לאחרונה מכתבו של ר' צבי הירש לעהרן ז"ל מאמשטרדאם, אשר כתב לצפת אל הגאון ר' ישראל משקלאוו ז"ל בעל תקלין חדתין, אשר ר' הלל ריבלין רצה לעכב את אביו הגאון ר' בנימין ז"ל מלעלות לארץ, בזה הלשון (כתב עת שלם ו' עמוד 208): "הרב מו' הלל זצ"ל ... יזכור נא רום מעלת כבוד תורתו נ"י מה שכתב אלי עליו בענין עכו"ב ומחאתו ביד אביו הרב זצ"ל שלא יעלה לארץ ישראל".

התבאר, אשר ר' הלל ריבלין לא ידע כלום מ"תורת הגאולה" של הגר"א, ומימיו לא כתב את הספר קול התור, שאילולי כן לא היה מפשפש במעשיו ואומר, שמא עליתי כדי למרק עוונותיו או כדי לתקן איזה תקונים, ובודאי שהיה עולה לארץ לרצונו ולא על כרחו.

[כ] וכל זה הוא מלבד מה שגלוי וניכר אשר לשון הספר קול התור אינו לשון מחבר הספר, וכמו שכתבו המדפיסים בתחילתו: "גוף החיבור מיוסד כולו בתורת הקבלה ובחלקו הגדול הוא כספר חתום "ברמיזין סתומים וחתומים". בספר זה הבאנו תמצית מתוך תמצית הדברים שאפשר לכל בר-אורין ומכל שכן לכל יודעי חן להבינם".

התבאר, אשר אף לדברי המדפיסים אין זה הספר האמיתי, ואף לא קיצורו, אלא קיצור מתוך קיצור, ובלשונם תמצית מתוך תמצית, וריח של זיוף עולה ממנו. ובכמה מקומות לא עלו יפה מעשי המזייף, כגון בעמוד 121 נדפס בצורה זו: "בשנת תקל"ו ואני הייתי אז צעיר לימים בן חי שנה, אז באו ידיעות שרבים מכומרים צוררי ישראל במחוז אוקראינה מטיפים הרבה במנזריהם דברים איומים על היהודים, המשפילים את המוסריות, והגשמיות של היהודים על סמך דיבות שקר דברים שלא היו ולא נבראו ואחד הכומרים בעיר קיעוו (קיוב) שהוא מומר להכעיס וכו'". דימה המזייף לעשות רושם כאילו נכתב הספר בדור שלפניו כאשר הכל היו כותבים קיעוו ולא קיוב. אבל הגע בעצמך, הרי בין כך לא שמר על לשון המחבר, ולשונו מוכיח עליו כאלף עדים שהוא לשון הזמן, לשון הקודש מסורס ובלול בלשון שבדו להם המינים הקרוי עברי"ת, ר' הלל לא ידע מה זה מנזריהם, ואם כן מה ראה המזייף לכתוב קיעוו (קיוב).

בכיוצא בזה נכשל בעמוד 130 שנדפס שם בצורה זו: "שומעים אנו מפי השדרים (המשולחים) שלנו כמה מעשים נוראים מעין אלה, לדוגמא אחד מהם: ביום היאהרצי"ט (יום השנה) של רבינו הגר"א זצ"ל דרש אחד משדרינו בבית הכנסת וכו'". גם כאן דימה לעשות רושם כאילו בספר הארוך נכתב שדרים, ובימי המדפיס חדלו להבין מה זה שדרים עד שהוצרך להציג תרגומו בצדו, וכן עשה בתיבת יאהרצי"ט, אבל זיופו לא עלה יפה, ומה הועיל מה שהכניס שתי תיבות שאינן מצויות בלשון עברי"ת בתוך ספר שנכתב כולו עברי"ת, העיד על עצמו שאינו למוד במלאכת הזיוף, וגם תיבת שדרינו ריח עברי"ת נודף ממנה.

כיוצא בזה עשה בעמוד 139 שנדפס שם בצורה זו: "א"א שליט"א (ר' בנימין) שאל פעם אחת את רבנו וכו'".

אתמהה, אם אין הספר לשונו של המחבר, לאיזה צורך השאיר המקצר תיבת שליט"א, אין זה אלא לגנוב את דעת הבריות שאינן יודעים להבחין בין טוב לרע, לפתות אותם כאילו היה לפניו ספר שנכתב בחיי ר' בנימין ריבלין.

וכבר הבאנו למעלה את הסיפור הזר שנדפס בעמוד 95 אשר כולו נכתב בלשון עבריית ולא בלשון הקודש. אתמהה, הרי הסיפור ארוך הוא ביותר, ומצויים בו פרטים רבים, ומה ראו המקצרים לשנות את לשון המחבר אף בסיפורים, הרי לדבריהם לא קיצרוהו אלא מפני רוב דברי הקבלה שבו, כלום תיבל ר' הלל גם את הסיפורים בדברי קבלה.

ומצויים בספר זה כמה סיפורים קצרים וארוכים אשר ריח זיוף נודף מהם, וכולם נכתבו בלשון הזמן, בלשון עבריית שלהם. עיין עמוד 22: "רבנו התחיל בגלוי רמזי התורה בהיותו בן עשרים שנה כו". עמוד 28: "הרבה פעמים ראיתי את רבנו מסתובב בחדרו ומדבר בסערת רוח נוראה כו". עמוד 33: "שאלתי את פי רבנו אם יהיה האפשרות במציאות הגשמית כו". עמוד 93: "ומעשה שהיה בפני, פעם הכיר רבנו באחד מתלמידיו כו". עמוד 95: "עוד בילדותו החל רבנו הגר"א לעסוק בלימוד תורת הנסתר כו". עמוד 113: "מתחילת בואנו תלמידי רבנו הגר"א כו". עמוד 115: "נודע למשגב, שרבנו כ"ק גאון ישראל מרן אלי" נ"ע עסק הרבה גם בחקירת סגולות הטבע כו". עמוד 120: "רבנו ידע את כל החכמות האלה על בוריין כו". עמוד 121: "נודע למשגב שרבים מבעלי השכלה ומלומדים ידועים כו. שם ומעשה שהיה, מעשה שעשה עלי רושם חזק ואדיר, זה היה בשנת תקל"ו ואני הייתי אז צעיר לימים בן חי שנה, אז באו ידיעות שרבים מכומרים צוררי ישראל במחוז אוקראינה מטיפים הרבה במנזריהם כו". עמוד 124: "עוד משחר טל ילדותו התחיל רבנו הגר"א להתעניין וללמוד בחקירת כוחות וסגולות הטבע כו". עמוד 130: "מה גדול הוא הכאב של העובדא שרבים מאחינו בני ישראל וביניהם גם מעשירי עם שבמדינות רוסיא כו". ושם: "ביום היאהרציית (יום השנה) של רבינו הגר"א זצ"ל דרש אחד משדרינו בבית הכנסת וכו". עמוד 139: "א"א שליט"א (ר' בנימין) שאל פעם אחת את רבנו כו".

והנה לדבריהם אשר הספר הוא תמצית מתוך תמצית, מה ראו המדפיסים לגנוז את הספר הארוך שנכתב לדבריהם על ידי תלמיד הגר"א, ולהדפיס במקומו קיצור שנכתב בשנת תש"ז, או שנה או שנתיים קודם, מה שלא העיז אדם לעשות עם יתר כתבי תלמידי הגר"א, וכלום היה אותו מקצר ראוי לקצרו.

[כא] והנה בני משפחת ריבלין בארץ ישראל הפכו את ראש משפחתם ר' הלל ריבלין לעומד בראש חבורת תלמידי הגר"א שעלתה לארץ ישראל בשנת תקס"ט, והדפיסו כמה ספרי סיפורים לחזק את זה, ואלו הם, חזון ציון (נדפס תש"ז), מדרש שלמה (נדפס תשי"ג), מוסד היסוד (נדפס תשי"ח), המגיד דורש ציון (נדפס תש"כ), וסיפור כולם אחד הוא¹, אשר ר' הלל ריבלין היה מתלמידי הגר"א, וקיבל ממנו את "תורת הגאולה" וענין "משיחא דאתחלתא" או "עבודת קיבוץ גליות". אבל כל הסיפורים אין להם מקור רק בספרים אלה שנדפסו משנת תש"ז ואילך, וכל הדברים הזרים הנזכרים בהם נזכרו גם בספר קול התור, וכל הדברים הזרים הנזכרים בספר קול התור נזכרים גם בספרים אלה, עשו את השקר ככדור וכעיגול, ודימו, שיותר וירבו ספרים בדויים יאמינו בו יותר, ואף על פי שסיפרו את הסיפור פעמים רבות בצביון אחר.

1. כל מי שיש לו טביעות עין יכיר מיד, אשר כל הספרים הללו נכתבו בידי אדם אחד, וחותרם לשונו הכללי והפרטי טבוע על כולם. ונציג דוגמא אחת מן המודעה שנדפסה בתחילת הספר מדרש שלמה: "רוב עיקרי הדרשות של חלק א' מיוסדים על תמציות מתוך דרשות אבי המחבר הסופר והדרשן המנהיג והבונה הרה"ג ר' יוסף ריבלין ז"ל (המכונה ר' יושעה) ועל תמציות מתוך דרשות אבותיו תלמידי הגר"א ז"ל ומבואר בהקדמת המחבר להלן. הנושאים העיקריים של כל הדרשות של חלק א' קשורים למצות ישוב ארץ ישראל בנין ירושלים קבוץ גליות על פי תורת המשיחיות דאתחלתא בשיטת הגר"א ותלמידיו מיסדי הישוב".

[כב] וכבר העירו רבים, אשר בכל המכתבים ששלחו ראשי הישוב לארץ ישראל ולחוץ לארץ באותן השנים, אין ר' הילל ריבלין חתום עליהם (ל"ד אגרות מצויות בספר בשליחות ירושלים מעמוד 104 ואילך), ועל מכתב אחד לחוץ לארץ משנת תק"ע (נדפס בספר אגרות ארץ ישראל מעמוד 328 ואילך), חתמו כל ראשי הישוב האשכנזי, ור' הילל ריבלין אינו על החתום. הרי, שר' הלל ריבלין לא עלה לארץ עם העליות הראשונות של תלמידי הגר"א, ולא היה בארץ ישראל בשנת תק"ע, ובודאי שלא היה ממנהיגי הקהילה, ולא "הוטלה" עליו "שליחות" כלל.

ובספר קול התור (עמוד 113) נדפס בלשון זה: "מתחילת בואנו תלמידי רבנו הגר"א לארץ ישראל בשנת תקס"ט "אפרים בכורי" לפ"ק, התחילה האתחלתא המעשית הראשונה של "אילת השחר" שבחז"ל, והאתחלתא של עת לחננה בתפקידו של משיח הראשון, משיחא דאתחלתא, משיח בן יוסף ... וכאשר קבענו מושבנו בעיר הקודש ירושלים ת"ו בשנת תקע"ב "מעונתו" בציון לפ"ק, תחילת פקידה ג' דאתחלתא של "עת הזמיר" בסוד "קול התור". ובאחד הימים באותה שנה, תקע"ב, שבו הניחו את היסוד להקמת "בית מדרש אליהו" על שם רבנו הגר"א"².

הפסד דברים אלה מבואר מאליו. שכן אילו היה ר' הלל ריבלין שומע תמיד מפי הגר"א על חובת העליה לארץ ישראל ותורת הגאולה ועבודת קיבוץ גליות, ועל מצות קיבוץ גליות וענין משיחא דאתחלתא, בדרך שבאו הדברים בספר קול התור, ודאי שהיה עולה לארץ עם אחת החבורות הראשונות שעלו מתלמידי הגר"א, ומכלל שלא עלה, ומכלל שעלה שלא לרצונו, ומכלל שלא היה ידע מה טעם עלה, סימן מובהק שלא כתב את הספר קול התור, לא הוא ולא אחר מתלמידי הגר"א, ואף לא ידעו מן התורה החדשה הברויה שניתנה בו, והוא והספרים הדומים לו נכתבו בירושלים בשנת תש"ז, או מעט קודם לזה, ואין סומכים עליהם בדבר מן הדברים.

[כג] ולא עוד, אלא בסיפור זה מצוי שקר גלוי, שהרי בשנת תקע"ב לא היה אשכנזי אחד בירושלים, לפי שפחדו האשכנזים ליכנס בירושלים מפני החובות שהשאירו אחריהם חבורת ר' יהודה חסיד שעלו מפולין בשנת תס"א, ולו ברבית מן הישמעאלים ולא היה להם לפרוע, והחריבו הישמעאלים את בית הכנסת שלהם בשבת יום ח' מר חשוון שנת תפ"א (ס' שארית ישראל פל"ד, בהוצאה חדשה עמוד רפ"ז, ס' פרשת אלה מסעי למהר"ם חאגיז עמוד י"ב), ומאז לא היה אשכנזי בירושלים, לפי שהישמעאלים היו נושים את החובות מכל אשכנזי שנכנס לעיר.

אולם בשנת תקע"ג פרצה מגיפה בגליל, ואנשי העיר ברחו ממנה, עלו מתי מספר לירושלים, ואחד מהם היה ר' שלמה פ"ח. וכתב הגאון ר' ישראל משקלאו ז"ל בעל פאת השלחן בהקדמתו לספרו בזה הלשון:

2. זיוף זה נדפס גם בספר מדרש שלמה (עמוד 53) שנדפס בירושלים בשנת תשי"ג בזה הלשון: "בימי הספירה צריכים להזהר יותר ממצע עם חברותא רעה ומדברי סכנה, זולת שני ימים מסוימים בימי הספירה שאין הקליפה יכולה לשלוט בהם, והם יום "העשרים בעמר" ויום "הארבעים ושנים בעומר" כידוע ליודעי חן (שני הימים האלה נתונים בשילובים של קו הרחמים, כ' בעומר יסוד דתפארת מ"ב בעומר מלכות דיסוד) ועובדה היסטורית מופלאה היא, שתלמידי הגר"א, ביום "העשרים בעומר", בזמן תחלת פעולתם הכבירה ביסוד הישוב בירושלים בשנת תקע"ב, אותה שנה שבה הניחו את היסוד של "בית מדרש אליהו" על שם רבנו הגר"א בירושלים ראו ברוח קדשם, שנפתח החלון הראשון במחיצת הברזל להחזרת החבור של זכות אבות, שהיה נפסק מאז זמן חורבן בית המקדש. תלמידי הגר"א ותלמידי תלמידיהם הבאים אחריהם נצלו את שני הימים האלה של הנחת יסוד למפעלי קדושה שונים בירושלים". הפסד דברים אלה מבואר מאליו, ותן דעתך שספר זה נדפס לראשונה בשנת תשי"ג, חמש שנים אחר שיום "העשרים בעמר" נעשה ליום אידם [ועיין ויואל משה מאמר ישוב א"י סימן קכ"א], ולא נזכרה "סגולת" יום זה בשום ספר לפני כן. [ויום מ"ב בעומר אינו יודע מה הוא, עיין רש"י ירמיה כ"ח י"ז].

"ויהי בשנת תקע"ג בשו"ב ממדינתנו אחרי עזרני הרחמן ויסדתי יסודות קבועות לשוב ארצנו בכל גלילותינו, ופגעתי בזמן צרות המגפה בגליל הקודש ... ויברחו אנשים רבים למדברות וליערות בשיירות, וגם אני ובני ביתי נסענו לעיר הקודש ירושלים ת"ו ... והנה אחרי בכי בכי רב ... הופיע חסדו עלי ... וישיבני לגליל הקודש לביתי אשר זכיתי מאד".

ובחודש חשוון שנת תקע"ו נסע הגאון ר' מנחם מענדל משקלאו ז"ל בעל מים אדירים ובני ביתו ונתיישב בירושלים, כמו שכתב הגאון ר' ישראל משקלאו ז"ל בקונטרס כתב ידו הנקרא ספור התחלת ישוב האשכנזים הנקראים פרושים, הנדפס בספר תולדות חכמי ירושלים (ח"ג עמוד 143), ומאז השתדלו האשכנזים לבטל את החובות (תבואות הארץ עמוד תע"ב), עד שיצא חוק מאת הסולטאן בשנת תק"פ אשר ביטל כל חוב שעברו עליו ארבעים שנה (עי' כל זה בתוח"י ח"ג מעמוד 153 ואילך, ומבוא לס' כתבי הגרמ"מ מעמוד 6 ואילך).

והגאון ר' מנחם מענדל ז"ל כתב בהקדמתו לספרו שער הצמצום (נעתקה בספר תוח"י ח"ג עמוד 158) בזה הלשון: "זכות אבותי הצדיקים הישרים, וזכות עמו ישראל עזרו לי להביאני ארץ הקדושה, ולקבוע דירתי בעיר הקודש צפת ... ועתה עזרני ה' להוציא את החורבה שבירושלים שהיה של אחינו האשכנזים מימי קדם יותר ממאה שנה בית הכנסת בחורבה ונהפכה לזרים ולנכרים, ונעשה חרבה ושוממה, ועתה ברוב רחמיו וחסדיו הוצאתי מידם".

[כד] ומלבד אשר בשנת תקע"ב לא היה אשכנזי אחד בירושלים, בידוע שלא נבנה שם בית המדרש, לפי שהישמעאלים לא נתנו ליהודים לבנות בתי כנסיות חדשים, ואף לא לתקן את הישנים בלתי רשות מהסולטאן (עי' כל זה בכתב עת "שלם" גליון ד' מעמוד 271 ואילך). ואף לא נתנו להביא ספר תורה אל הבית, כמו שכתב הגאון ר' מנחם מענדל ז"ל בשנת תקע"ו במכתב (נדפס בכתב עת "ירושלים" שנה ד' עמוד 114, ובספר שנות דור ודור ח"ב עמוד מ"א) בזה הלשון: "כעת קבעתי בירושלם עיר הקודש וקבעתי ישיבה, והזמין לי הקב"ה מקום הישיבה בישיבתו של הרב הגאון מוה"ר חיים בן עטר ז"ל, ומתפללים אנחנו שם כל השבוע לבד שבת, כי על פי דת הגויים אינם מניחים ספר תורה בלי רשיון המלך".

וביום ז' שבט שנת תקע"ז כתבו שנים מקהל אשכנזים מכתב להנדיב ר' יוסף רוזעת משקלאו בזה הלשון (נדפס בכתב עת "ירושלים" שנה ד' עמוד 112): "האמת באנו להודיע למר ידידנו, כי ברוך השם זכינו להתיישב מנין ויותר של אחינו קהל אשכנזים פה עיר הקודש ירושלים תובב"א, ונקבעה ישיבה קבועה בחדסד ה' על ידי עבדו הנאמן לו ולעמו, הוא נשיא העיר הלא הוא הרב הקדוש המפורסם בתורה וחסידות אשר לו עשר ידות בנגלה ונסתר מוהר"מ מענדל, אשר כבר נודע בשמו הטוב בהיותו במחנהו בק"ק שקלאו, וגם פה הגדיל להיות זוכה ומזכה שעל ידו בה"י נבנית ירושלים בישיבת אשכנזים כמונו היום בישיבה שהיתה קבועה ליד הגדול המערבי רבינו הגאון בעל הספר אור החיים על התורה, בה ברוך השם יושבים אנחנו בחבורה להגות בשיעור קבוע ביום ובלילה במקרא ובק"מ ופוסקים, ואיש לרעהו יאמר חזק ונתחזק בתורה ועבודה, מה שלא היה זה בעיר קדשינו ותפארתנו מהרבה דורות שלפנינו".

ובית הכנסת החורבה היה עומד ושם אף אחר שנתבטלו החובות, לפי שלא היו רשאים לתקנו מטעם המלכות, והשתדלו אצל המלכות שינתן להם לחזור ולבנותו עד שעלתה בידם בסוף שנת תקצ"ו³, כמו שהעיד בן דור הה"ג ר' יהוסף שווארץ ז"ל בספרו תבואות הארץ (עמוד תע"ב) בזה הלשון: "בשנת תקצ"ו

3. האיש אשר מסר נפשו על זה היה הה"צ ר' אברהם שלמה זלמן צורף ע"ה, ושבת זה חרות על מצבתו בזה הלשון: "מקום קבורת מהר"ר אברהם שלמה זלמן זצ"ל אשר הציל נחלת האשכנזים מיד הישמעאלים והשתדל בכנינה ובפרט בכנין בית המדרש הנקרא בשם מנחם ציון". (עי' גם תוח"י ח"ג עמוד 180).

הסכימו כולם לבקש ממלך מצרים ... לתת להם רשות לבנות חרבות נחלת אבותיהם ... וביום ה' י"ט אלול שנה הנ"ל התחלנו לפנות האשפה והזבל ויחלו לבנות, ועד ראש חודש שבט יום ז' שבת קודש פרשת וארא תקצ"ז כבר נגמר בית המדרש וכבר יכולנו להתפלל בו ונחנכה ביום ההוא בשמחה גדולה ברוך מציב גבולות אלמנה ויקרא את שמו "מנחם ציון" ... אכן בית הכנסת הגדולה עד היום לא עלתה בידינו לבנותה, כי בינתיים הורד מלך מצרים".

ולא עוד, אלא אותו "בית מדרש אליהו" לא נבנה על ידי תלמידי הגר"א, אלא על ידי נכד הגר"א שעשה פעלים לתורת הגר"א, הוא הרב ר' אליהו לאנדא ז"ל בשנת תרנ"ז, כמו שנרשם בשער ספר התקנות והתעודות לבית מדרש אליהו אשר הדפיסו בירושלים בשנת תר"ס בקירוב, "אדרת אליהו לפ"ק, שנת המאה לעלות אליהו השמימה". ובמדור יסודי הבית כתב בזה הלשון: "הבית יהיה פתוח לרוחה לכל באיה, למצוא מרגוע לנפשם בעיון ודקדוק למודי תורה הקדושה, הבית יתנהל תמיד תחת מחסה והשגחת גדולי רבני עיר קדשנו ותפארתנו ירושלים ת"ו".

התבאר, אשר הספר "קול התור" והספרים הנלוים עליו, והשיטה המתבארת בהם, אינם אלא זיוף, בכלל ובפרט, ואין סומכים עליהם לדבר מן הדברים.

מאמר

בן יקיר

על קצת עניני משיח בן יוסף

[א] אמרו בגמרא (סוכה נ"ב ע"א): "וספדה הארץ ... הא הספידא מאי עבידתיה, פליגי בה רבי דוסא ורבנן, חד אמר על משיח בן יוסף שנהרג, וחד אמר על יצר הרע שנהרג ... תנו רבנן, משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו אומר לו הקב"ה, שאל ממני דבר ואתן לך, שנאמר, אספרה אל חוק וגו' אני היום ילדתיך, שאל ממני ואתנה גוים נחלתך. וכיון שראה משיח בן יוסף שנהרג, אומר לפניו, רבונו של עולם איני מבקש ממך אלא חיים, אומר לו, חיים, עד שלא אמרת כבר התנבא עליך דוד אביך, שנאמר חיים שאל ממך נתתה לו וגו'".

והנה אף על פי שהרמב"ם לא הזכיר ענין משיח בן יוסף בהלכות מלכים ובהלכות תשובה ובשאר מקומות המדברים מענין הגאולה העתידה וביאת המשיח, מכל מקום הזכירוהו רבותינו במקומות רבים, ונעתיק מדברי קצתם.

כתב רבינו סעדיה גאון בספרו אמונות ודעות (מאמר ח' פ"ה) בזה הלשון: "קדמונו ז"ל קבלו, שתקראנה אותנו צרות רבות ורעות, שנבחר בעבורם התשובה, ונהיה ראויים להגאל, והוא מה שאמרו, אם ישראל עושין תשובה נגאלין, ואם לאו, הקב"ה מעמיד עליהם מלך, שגזרותיו קשות כהמן, והם עושין תשובה ונגאלין. ואמרו שסבת זה, עמידת איש מבני יוסף בהר הגליל, ויתקבצו אליו אנשים מבני עמנו, וילך אל בית המקדש אחר שיהיה ברשות אדום, ויעמוד שם עמם זמן, ואחר כן יעלה עליהם מלך ששמו ארמילוס, וילחם בה וילכוד העיר ויהרג וישבה ויענה, ויהיה האיש אשר משבט יוסף בכלל ההרוגים, ויהיו עמנו בצרות גדולות, והקשה שבצרות הפסד ענינם עם כל המלכיות והתבאשם בהם, עד שיגרשום אל המדברות, עד אשר

ירעבו ויצמאו. ומחוזק הצרות המוצאות, יצאו רבים מהם מתורתם, וישארו הנשארים המתבררים המזוקקים, ואז יראה להם אליהו ותבא הגאולה".

ואמרו בגמרא (עירובין מ"ג ע"ב): "הריני נזיר ביום שבן דוד, בא מותר לשתות יין בשבתות ובימים טובים, ואסור לשתות יין כל ימי החול". וכתבו התוספות בשם רבינו תם, "דהיינו ביום שראוי לבא, ואף על פי שמשיח בן יוסף יש לו לבא תחילה ועדיין לא בא".

וכן כתב המפרש המיוחס לרמב"ן על שיר השירים (ח' י"ג, ועי' אברבנאל יחזקאל ל"ב) בזה הלשון: "וידוע הוא, כי ארבעים שנה גלו עשרת השבטים קודם מנשה ובנימין ... ושהלכו בגלות ראשונה כן יצאו מן הגלות תחלה, ולאחר זמן יצאו בני יהודה. וזהו שהתנבא ישעיה ... הוא מסדר שני הגליות ומזכיר שתי הגאולות ... קרא עשרת השבטים נדחים ... וימשחו להם בית ישראל משיח, ויכבוש ארצות ומלכים ויבא לירושלים, ויבנה אותה ... וימות במלחמה ... ואחר כן יבואו הנפוצות המפוזרים בין העמים, וישמו להם ראש אחד הוא משיח בן דוד שהיה עמהם בגלות, וברשיון מלכי האומות ובעזרתם ילכו לארץ ישראל, כדכתיב והביאו את כל אחיכם (ישעיה ס"ו ב'), ותהיה המלכות ההיא נמשך ואינו פוסק לעולם. וזהו נאום ה' אלהים מקבץ נדחי ישראל, אלו עשרת השבטים, עוד אקבץ עליו לנקבציו, עוד אקבץ על הנקבצים ההם קובץ אחד, הם נפוצות יהודה ... ואפשר שבין שתי קיבוץ גליות אלו יהיה זמן מרובה, ובתוך כך יהיו רועים על העתים, לברר וללבן בו רשעי ישראל, ולהתיך אותם כהיתוך כסף בתוך כור, כמו שאירע ביציאת מצרים".

מבואר, אשר קודם ביאת משיח בן דוד, יבא משיח בן יוסף. אולם לא נתבאר ענינו, ומדוע יהרג.

[ב] והמהרש"א במסכת סוכה (נ"ב ע"א) כתב בזה הלשון: "בתחילה יבא משיח בן יוסף להושיע ישראל, כמו שנאמר ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו', שאין זרעו של עשו כלה אלא על ידי משיח בן יוסף, אבל על ידי עובדי כוכבים רבים שיבואו שוב לירושלים יהרג, ולא יהיה גאולה שלימה עד בא משיח בן דוד כמפורש בכמה מקראות".

והשל"ה הקדוש (תורה אור, וישב מקץ ויגש), כתב בזה הלשון: "מלוכת יוסף אינו אלא כדי להיות ישראל לעם להעמיד מלכות יהודה ... לעתיד לבא יושלח גם כן לפניהם קודם מלכות משיח, שיבא מתחלה משיח בן יוסף לפנות לו דרך, ויהרג על קדושת שמו יתברך בעבור ישראל עמו, ואז יקום בן דוד".

וכתב רבינו הגדול החתם סופר (שו"ת ח"ו סי' צ"ח) בזה הלשון: "ענין בן יוסף הוא, יען נחלקו מלכות בית דוד ומלך על עשרת השבטים מבני יוסף ונקראו בנביאים בית יוסף על כן יעמוד מלך מיוסף וילחם מלחמת ה' וסופו נהרג במלחמה ומקבל בן דוד מלכות שלימה על כל ישראל כדכתיב והיה לעץ אחד ביד, והריגתו של זה לכפר על חלוקות מלכות בית דוד".

[ג] והנה אף על פי שאמרו בתלמוד שלנו שעתיד משיח בן יוסף ליהרג, וכן כתבו מקצת מרבתינו, מכל מקום אמרו חכמי הזוהר (עי' ח"ג דף רכ"ג ע"א, זו"ח בלק דף פ"ז ע"ב) שלא יהרג.

ונאמר בנבואת ישעיה (י"א י"ג): "וסרה קנאת אפרים וצוררי יהודה יכרתו, אפרים לא יקנא את יהודה, ויהודה לא יצור את אפרים". ופירש רש"י: "משיח בן יוסף ומשיח בן דוד לא יקנאו זה בזה". (ועי' רד"ק ושאר מפרשים).

וכתב רבינו חיים ויטאל ז"ל בספר שער הכוונות (דרושי העמידה דרוש ו') בזה הלשון: "באמרו וכסא דוד עבדך מהרה בתוכה תכין צריך לכוין כונה זו אשר פירשו שמעיה ואבטליון למורי ז"ל יום אחד אשר הלכנו לגוש חלב להשתטח על קבריהם, ושם אמרו לו הם עצמם שצריך לכוין במלות אלו בשלש תפלות שבכל יום ויום לכוין להתפלל לשי"ת על משיח בן יוסף שיחיה ולא ימות על ידי ארמילוס רשיעא כמו שאמרו

רבתינו ז"ל על פסוק חיים שאל ממך נתת לו כו', ונודע מספר הזוהר ברעיא מהימנא פרשת תצא דף רע"ו ע"ב דמשה סביל כמה מכתשין בגין דלא יתקטיל משיח בן יוסף כו' ועליו אנו מתפללין וכסא דוד עבדך מהרה בתוכה תכין".

וכתב באור החיים הקדוש (במדבר כ"ד י"ז) בזה הלשון: "אם ישראל יהיו בגדר שיהיו נקראים יעקב לא יאיר להם אלא משיח בן דוד, אבל משיח בן אפרים ימות במלחמה ראשונה, שיהרגנו רומילוס, כאומרם ז"ל, אבל אם ישראל יהיו כולן צדיקים שבשם ישראל יתכנו, אז אפילו אותו שבט שהוא משיח הבא מאפרים, וקם פירוש תהיה לו תקומה לפני אויביו, ולא יהרגנו רומילוס. ותמצא שציוו גדולי ישראל לכוון בתפלתנו כשאנו אומרים לישועתך קוינו וגו', לבקש רחמים על משיח בן אפרים שלא יהיה נהרג במלחמה".

וכתב הה"ק הרבי מלובלין ז"ל בספרו דברי אמת (פ' ויצא ד"ה ויזכור) בזה הלשון: "והנה מדריגת יוסף הצדיק היתה להשפיע כמו שכתוב ויוסף כו' הוא המשביר כו' ובן בנו יהושע הנחיל את הארץ לאבותינו וכן משיח בן אפרים לקבץ את ישראל לארץ ישראל כי נראה שלא יהרג כו'".

וכתב בספר מאור ושמש (פנחס ד"ה או"י ותקרבנה) בזה הלשון: "משיח בן דוד ומשיח בן יוסף אין זה יכול להיות בלא זה, ולשניהם אנו צריכין, אך השבטים לא הבינו זאת, ויוסף ראה ברוח הקודש שממנו יצמח משיח, ויהודה ראה שממנו יצמח משיח על כן היה מחלוקת ביניהם, שהשבטים רצו שמשיח יהיה משבט יהודה, ויוסף רצה שממנו יהיה, עד שהקב"ה עשה שלום ביניהם, כמאמר הכתוב (יחזקאל ל"ז י"ט) הנה אני לוקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים, ונתתי עליו את עץ יהודה, ועשיתם לעץ אחד והיו אחד ביד. וצריכין אנו לשום מגמת פנינו על משיח בן יוסף, שלא ימות במלחמה שיעשה עם האומות טרם בוא משיח בן דוד, ויהיה קיום למשיח בן יוסף עם משיח בן דוד".

גם הגאון מלבי"ם ז"ל (יחזקאל ל"ז י"ט) לא הזכיר שיהרג, וזה לשונו: "מקבלת חז"ל, שתחלה יעמוד משיח בן יוסף והוא מלך מעשרת השבטים, והוא ילחם מלחמות ויתאספו כל ישראל תחת דגלו, עד שאחר כך יבא בן דוד והוא ימלוך עליהם ... כי תחלה התחברו יהודה ובנימין שגלו בבית ראשון והתקבצו תחת זרובבל בימי כורש, ונעשו גוי אחד בימי בית שני, ואף אחר חורבן הבית שנתפזרו, בכל זאת הם מאוחדים בכלל ומיחלים על הגאולה, ובאחרית הימים יתקבצו עשרת השבטים האובדים והנדחים תחת דגל יוסף שהוא משיח בן יוסף אשר יאסוף הנדחים ... ואחר כך יתאחדו גם בני יהודה הנקבצים כבר להיות תחת שבטו וממשלתו, ויתהוו לגוי אחד על פי נסי ה' ונפלאותיו".

[ד] וכן כתב הגר"א מוילנא בכמה מקומות. זה לשונו בפירוש תפלת חנה (פסוק י'): "ויתן עוז למלכו זהו משיח ראשון, שיתן לו השי"ת כח ועוז, כמו שנאמר בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם כו', וכמו שנאמר מגדיל ישועות מלכו זה משיח ראשון, ועושה חסד למשיחו, זה משיח בן דוד. ונאמר מגדל עוז שם ד' בו ירוץ צדיק ונשגב, זה משיח בן יוסף הנקרא צדיק ונשגב. לכן אמר ויתן עוז למלכו, ונאמר ד' בעוז ישמח מלך, זה משיח בן יוסף, וירם קרן משיחו זה משיח בן דוד, שנאמר אצמיח קרן לדוד".

ובספר אמרי נועם (ברכות י"ג ע"א) כתב בזה הלשון: "כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח כו', ופליגא דשמואל דאמר אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד גליות, ואלו ואלו דברי אלהים חיים הם, כי שני ימות המשיח הן (עי' סוכה נ"ב ע"א, וזהו בראשית כ"ה ע"ב), היינו ימות משיח בן יוסף, וזה תליא בזכות, זכו אחישנה, ואם זכו היה מתחיל מתחלת אלף החמישי, כמו שאמרו שני אלפים ימות המשיח, ואז אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד גליות, אבל עשו לא יפול בידו, ואחר כך באלף הששי כשיבוא הזמן בעתה, יבא עשו עם גוג ומגוג על ה' ועל משיחו, ויפלו כלם ביד משיח בן דוד, וכשיבוא משיח בן דוד יתקיים מה שנאמר בלע המות לנצח וכל יעודי הנביאים, וזה נקרא לעתיד לבוא".

זוהי מבואר בקיצור בביאור הגר"א לספרא דצניעותא (י"ע"ג) בזה הלשון: "אם יזכו יבא קודם וימלוך משיח בן יוסף כמו שאול קודם לדוד, וזה היה מתחיל אם זכינו בתחלת אלף החמישי ... וזהו שאמרו שני אלפים ימות המשיח ואז אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות, אבל משיח בן דוד שיבא, אז בלע המות לנצח וזה נקרא לעתיד לבא".

[ה] והנה אחר שנבראה הציונות בעולם, יצאו אנשים לומר אשר משיח בן יוסף אינו משיח ממש, אלא כח נסי שיעזור לישראל לעלות ולהתקבץ מעצמם לארץ ישראל.

וכן כתב בעל קול התור בתחלת פרק ראשון (עמוד 21) בזה הלשון: "כל עבודת קבוץ גלויות, בנין ירושלים והרחבת ישוב ארץ ישראל להחזרת השכינה, כל עיקרי העבודה וכל פרטיה ופרטי פרטיה נאחזים ביעודו ובתפקידו של משיחא דאתחלתא משיח הראשון משיח בן יוסף, שהוא הכח הנסי המסייע לכל פעולה הנעשית באתערותא דלתתא על דרך הטבע".

וכבר נתבאר היפך זה מדברי הגר"א, אשר משיח בן יוסף אינו כח נסי, אלא מלך ממש, משיח ממש, וכשם שמשיח בן דוד מלך ממש, כך משיח בן יוסף מלך ממש. וכן מבואר באדרת אליהו פרשת בלק (כ"ד ז"י).

ולא נתקרה דעתם עד שאמרו מקצתם, שלא זו בלבד שאין משיח בן יוסף מלך ממש, אלא אף משיח בן דוד אינו מלך ממש, וכך היא דעת בעל התקופה הגדולה בפרק שמיני מספרו אשר קרא שמו "האתחלתא דגאולה על ידי הקב"ה ולא על ידי שליח בשר ודם", וכפר בביאת המשיח. (עי' עמוד 144, 177).

ובעמוד 148 העתיק מדרש וכתב בזה הלשון: "ולא פדויי אליהו ולא פדויי מלך המשיח", כלומר שקבוץ גלויות ובנין ירושלים יהיה על ידי הקב"ה בעצמו שיסבב את הסבות ויתן להם להם לבני ישראל הרצון והאפשרות, האומץ והכח של מסירות נפש, לעלות לארץ ישראל בדרך הטבע ולבנותה, ולא יקרא על זה פעולת בשר ודם שליח מיוחד כמו שהיה בגאולות הקודמות".

כאן כפר בביאת המשיח, ולדעתו אין המלך המשיח בא, רק הציונים שאיפשרו את העלייה ואת הבנייה, הם הם גואלי ישראל. [כאן צריך לקרוע טפח].

ומלבד שדבריו דברי כפירה הם, אף טעם אין בהם, שהרי המדרש מדבר גם בגאולת מצרים, וכך לשונם: "מי אמר יאמרו גאולי ה', הוי אומר ישראל, וכן ישעיה מפרש ופדויי ה' ישובון, ולא פדויי אליהו, ולא פדויי מלך המשיח, אלא פדויי ה', לכך נאמר גאולי ה'".

התבאר, שכשם שנקראו יוצאי מצרים גאולי ד' ולא גאולי משה, אף על פי שמשה היה הגואל, כך יהיו יוצאי גלות אדום קרויים פדויי ד' ולא פדויי מלך המשיח אף על פי שהוא יהיה הגואל, ועיין בפנים המדרש.

והדבר מפורש בנבואת יחזקאל (ל"ז כ"א): "כה אמר ד' אלקים, הנה אני לוקח את בני ישראל מבין הגוים אשר הלכו שם, וקבצתי אותם מסביב, והבאתי אותם אל אדמתם. ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל, ומלך אחד יהיה לכולם למלך, ולא יהיו עוד לשני גוים, ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד. ולא יטמאו עוד בגלוליהם ובשקוציהם ובכל פשעיהם, והושעתי אתם מכל מושכותיהם אשר חטאו בהם, וטהרתי אותם והיו לי לעם, ואני אהיה להם לאלהים. ועבדי דוד מלך עליהם, ורועה אחד יהיה לכולם, ובמשפטי ילכו וחקתי ישמרו, ועשו אותם. וישבו על הארץ אשר נתתי לעבדי ליעקב אשר ישבו בה אבותיכם, וישבו עליה המה ובניהם ובני בניהם עד עולם, ודוד עבדי נשיא להם לעולם. וכרתי להם ברית שלום, ברית עולם יהיה אותם, ונתתים והרביתי אותם, ונתתי את מקדשי בתוכם לעולם. והיה משכני עליהם, והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם. וידעו הגוים כי אני ד' מקדש את ישראל בהיות מקדשי בתוכם לעולם".

ומקרא מלא דיבר הכתוב (עובדיה א' כ"א) "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לדי' המלוכה", ותיקנו חכמים בתפלה "ומלוך עלינו מהרה אתה ד' לבדך בחסד וברחמים", וגם "ברוך אתה ד' גאל ישראל", וגם תיקנו להתפלל על ביאת משיח בן דוד, "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח, וקרנו תרום בישועתך".

התבאר, שאף על פי שהמלך המשיח יקבץ את נדחי ישראל וימלוך עליהם, מכל מקום לא ייקראו פדויי המלך המשיח, אלא פדויי ד', לפי שתשרה השכינה בישראל, כמו שנאמר והיה משכני עליהם, והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם. וידעו הגוים כי אני ד' מקדש את ישראל, בהיות מקדשי בתוכם לעולם.

והלה דימה לומר שם, אשר דעת ר' הלל שאמר (סנהדרין צ"ט ע"א) אין להם משיח לישראל היא, שהגאולה תיעשה בידי ישראל בדרך הטבע. והנה מלבד מה שפסקו רבותינו (שו"ת חת"ס יו"ד סי' שנ"ו) שכל האומר קים לי כר' הלל הוא כופר בתורה, גם הוא גילוי פנים בתורה, לפי שדעת ר' הלל היא שלא זו בלבד אשר הקב"ה ימלוך עלינו אחר הגאולה לדברי הכל, גם גוף הגאולה עתידה להיות בידי הקב"ה עצמו ולא על ידי בשר ודם כלל, כמו שפירש רש"י, אלא הקב"ה ימלוך בעצמו ויגאלם לבדו, וכן כתב רבינו הגדול החתם סופר (חור"מ סי' קצ"ב) בזה הלשון: "למאן דאמר אין משיח לישראל, היינו קהיית עמים".

[1] אבל מסורת הלכה בידינו שפשטה בכל ישראל קבעה הרמב"ם (פי"א ממלכים ה"א) בזה הלשון: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דויד ליושנה, לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות, ועושין שמטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה, וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבנו, שהרי התורה העידה עליו שנאמר ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגו' אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו' והביאך ה'".

וחכמינו ז"ל תיקנו ברכות ותפלות רבות אשר משיח בן דוד גואלנו, "וכסא דוד עבדך מהרה לתוכה תכין". "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח". "וזכרון משיח בן דוד עבדיך". "ועל מלכות בית דוד משיחך". "שמחנו ד' אלקינו באליהו הנביא עבדך ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו, כי בשם קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד, ברוך אתה ד' מגן דוד". "וצמיחת קרן לדוד עבדך ועריכת נר לבן ישי משיחך, במהרה בימינו".

וכתב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ ז"ל בספרו פלתי (סוסי" ק"י) בזה הלשון: "הסדר להיות משיח בן יוסף מבשר קודם משיח בן דוד ... אולי יזכו ישראל ויהיה אחישנה ויבוא משיח בן דוד תיכף".

[2] ורבינו מהר"י ט"ב ז"ל כתב בספר דברי יואל (ויגש עמוד תל"ד) בזה הלשון: "האי הספידא מאי עבדתי, פליגי בה ר' דוסא ורבנן, חד אמר על משיח בן יוסף שנהרג, וחד אמר על יצר הרע שנהרג, עד כאן לשון הגמרא. וראוי להבין סברת פלוגתתם ובמה פליגי ... ואולי ... לר' דוסא שדורש שההספד יהיה על משיח בן יוסף סבירא ליה בהכרח שיוקדם משיח בן יוסף, ולדברי רבנן שההספד יהיה על היצר הרע שנהרג, אולי דלשיטתם אינו מוכרח שיקדים משיח בן יוסף ויהרג. ואני חשבתי שזה תליא באיזה מדה יהיה הגאולה, ועל דרך שכתבו בכל פלוגתת חז"ל, שדורש ההלכה הוא לפי המדה, וכמו שכתב הרמ"ק ז"ל, דמהאי טעמא לא פסקו חז"ל הילכתא למשיחא, שאין לידע איזה מדה יהיה שולט אז, ובאיזה זמן יהיה ביאת בן דוד, וכמו כן לענינינו אפשר שזה תליא איך יעברו החבלי משיח, ואולי לא יהיה נהרג משיח בן יוסף, וכמו שכתבו שראוי להתפלל בברכת ולירושלים עירך וכו' שלא יהרג משיח בן יוסף, מבואר דאינו מוכרח שיהיה כן, ותליא כפי המדה".

ולמעלה [אות ד'] הבאנו קרוב לזה מדברי הגר"א מווילנא ז"ל.

ויהי רצון שיקויים בנו מאמר רבותינו ז"ל (ב"ב קכ"ג ע"ב) שעתיד זרעו של עשו ליפול ביד זרעו של יוסף, שנאמר (עובדיה א' י"ח) והיה בית יעקב אש, ובית יוסף להבה, ובית עשו לקש, ודלקו בהם ואכלום, ולא יהיה שריד לבית עשו, כי ד' דיבר וכו' ועלו מושעים בהר ציון לשפוט את הר עשו, והיתה לד' המלוכה.